

Kiss Lívía Benita

A jövedelmi helyzet, az élettel való elégedettség és a környezeti terhelés összefüggései hazánk régióiban

**Correlations between Income Position,
Satisfaction with Life and the Environmental
Load in Various Regions in Hungary**

Összefoglalás

Az Easterlin-paradoxon szerint bár egy adott országban a gazdagabbak általában elégedettebbek az életükkel, és boldogabbnak mondják magukat a szegényebbeknél, de a gazdasági növekedés nem vagy nem szükségszerűen korrelál az emberek boldogságérzetével. Napjainkban egyre több tudományos kutatás foglalkozik az anyagi jólét és a szubjektív jóllét témakörével, összefüggéseinek vizsgálatával. E tanulmány arra tett kísérletet a KSH területi adatai alapján, hogy hazánk régióiban a lakosság jövedelmi helyzetének és az élettel való elégedettségének alakulását bemutassa, valamint azok kapcsolatát feltárja. A megvizsgált adatok ismeretében rangsort állít fel annak érdekében, hogy össze lehessen vetni az egyes régiók GDP-jének és jövedelmi helyzetének alakulását a lakosság elégedettségével.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: I31, O10, R11

Kulcsszavak: jövedelem, GDP, elégedettség, környezeti terhelés

KISS LÍVIA BENITA, doktorandusz, Pannon Egyetem, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola (kiss.liva.benita@georgikon.hu).

Summary

According to the Easterlin Paradox, there is no correlation between the level of economic development in a society and the overall happiness of its citizens. Satisfaction with life increases with the average income but only up to a point – beyond that the gain in happiness declines. Currently, an increasing number of research projects deal with the correlation between material welfare and subjective well-being. Based on the regional data of Central Statistics Office of Hungary, this study seeks to demonstrate changes in the income and satisfaction of the population. A hierarchy is established to enable comparison between changes in regional GDP and income and the satisfaction of the population.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: I31, O10, R11

Keywords: incomes, GDP, satisfaction, environmental load

BEVEZETÉS

Napjainkban egyre több tudományos kutatás foglalkozik az anyagi jólét és a szubjektív jóllét témakörével, összefüggéseinek vizsgálatával. Többekben felmerült már a kérdés: egy ország lakosságának általános boldogsága alapvetően az anyagi jólét és a magas életszínvonal függvénye lenne? Fromann (2011) szerint a fogyasztói társadalom azon alapvetése, mely szerint egy ország gazdaságának és polgárai jólétének növekedése egyben boldogságuk, szubjektív jóllétük növekedésével is jár, 1974-ben tudományosan megdőlni látszott. Az utóbbi évtizedekben egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a gazdasági fejlődés nincs feltétlenül szinkronban a társadalmi folyamatokkal és az életminőség emelkedésével. Easterlin 1974-ben publikált kutatási eredményei ugyanis arra a meglepő jelenségre hívták fel a figyelmet, hogy annak ellenére, miszerint egy adott országban a gazdagabbak általában elégedettebbek az életükkel, boldogabbnak mondják magukat a szegényebeknél, a gazdasági növekedés nem vagy nem szükségszerűen korrelál az emberek boldogságérzetével. Easterlin azt az álláspontot képviseli, hogy az anyagi javakban mért növekedés és a szubjektív jóllét között nincs oksági kapcsolat, hanem legfeljebb együttjárásról beszélhetünk.

Tanulmányom célja az volt, hogy egy olyan elemzést készítsek, mely az anyagi jólét, a szubjektív jóllét és a környezeti terhelés mérésére szolgáló indikátorok alakulását kíséri figyelemmel, valamint azok kapcsolatának feltárására irányul, szekunder területi adatok felhasználásával, hazánk hét tervezési-statisztikai régiójára nézve. Az elemzés időintervalluma szűk, mert a KSH csak az utóbbi néhány évre készített regionális felmérést az étellel való általános elégedettség alakulásáról.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A jólét fogalma újra előtérbe került napjaink társadalmainak értékelésekor, legyen szó egy ország, egy régió vagy egy kistérség jólétéről (Gébert, 2012), a jelen tanulmány esetében régiókról. A jólét definiálásával, változásainak megragadásával és mérésével kapcsolatos szakirodalom nagyon sokrétű, számos dimenzióval és indikátorral írható le. A jólét fogalma alatt a következőkben a jelenleg is uralkodó fogyasztói társadalomban tapasztalható pénzügyi bőséget, anyagi javakban és kizárólag pénzért kapható szolgáltatásokban való gazdagságot értem.

A szubjektív jóllét vizsgálata arról szolgáltat információkat, hogy az emberek miként élik meg mindennapjaikat, hogyan érzik magukat (KSH, 2016). A szubjektív jóllét fogalmát, mutatóit élesen elkülöníthetjük az életminőség objektív mutatóitól. Az objektív mutatók egy objektív nézőpontból értékelik az egyének helyzetét, függetlenül azok értékeitől és preferenciáitól, míg a jóllét szubjektív mutatói az egyéni preferenciákat, vágyakat, normákat tükrözve mérik az életminőséget (Diener et al., 2009; Hajdu, 2015). A szubjektív jóllét vizsgálatakor tehát az egyén megélt életminőségére koncentrálnunk, azaz az egyén mentális egészségét, érzelmi állapotát, elégedettségét mérjük kvantitatív társadalomstatisztikai módszerekkel. Nordenfelt (1993) szerint az életminőség lényegében a boldogsággal azonos. Hétköznapi értelemben az étellel való elégedettség, illetve elégedetlenség mértékeként lehet leginkább meghatározni.

A jóllétet leíró sokdimenziós indikátorrendszerek fejlődésében meghatározóak a Stiglitz-bizottság (Sen és Fitoussi közreműködésével) 2009-ben publikált munkái. Az OECD (2013) által kidolgozott indikátorrendszer a legismertebb és legelterjedtebb, amelynek nyilvánvaló célja a nemzetközi összehasonlítás. Eurostat 2013-ban az SILC (Statistics on Income and Living Conditions) lakossági adatfelvételébe a szubjektív jóllét mérésére szolgáló modult épített be (KSH, 2014c).

Az empirikus elemzések leggyakrabban olyan indikátorát használják a szubjektív jóllétnek, ami egyetlen kérdéssel próbálja mérni a fogalmat. A három leggyakoribb kérdéstípus a boldogságra, az étellel való elégedettségre kérdez rá, valamint a Cantril-féle 9 fokú létraskála segítségével a lehető legjobb és legrosszabb élethez viszonyítva végzi az életminőség értékelését (Hajdu, 2015). A boldogságot inkább egyfajta affektív indikátornak tekintik, amit az éppen aktuális érzelmi állapotok és a szabadságérzet jelentősen meghatároz, míg a Cantril-létrával mért elégedettség inkább kognitív indikátorként írható le, erősebben kötődik a materiális, azaz anyagi jóléthez (Diener et al., 2010). Az étellel való elégedettség a boldogság és a Cantril-létra-féle életminőség vizsgálatára irányuló mutató között helyezkedik el, de inkább a Cantril-létrához hasonló jellegű. Hasonlóan gondolkodott Scitovsky (1990) is, aki különbséget tett a komfort és az öröm között. A komfortérzet, azaz elégedettség az optimális aktivációs szinthez közeli állapot, míg az öröm, vagyis a boldogság az optimális aktivációs szint felé történő elmozdulással jár együtt.

A jövedelem és az elégedettség kapcsolata

Hajdu (2015) szerint a jövedelem elégedettség-növelő hatása az egyik legtöbbet elemzett kérdés a szubjektív jólléttel foglalkozó szakirodalomban. Easterlin (1973; 1974; 1995) mutatott rá arra, hogy az egyéni keresztmetszeti adatokon pozitív irányú a jövedelem és a szubjektív jóllét kapcsolata. Ugyanakkor az 1950-es évek második felében a növekvő egy főre jutó nemzeti jövedelem ellenére a gazdaságilag fejlett országokban az átlagos elégedettség szintje nem változott. Ez a megfigyelés Easterlin-paradoxon néven vált híressé (Hajdu–Hajdu, 2013). A jelenségnek az egyik leggyakrabban idézett példája az Egyesült Államok, ahol 1946 és 1991 között az egy főre jutó anyagi jólét GDP-ben mérve a többszörösére nőtt, ugyanakkor ezzel szemben az átlagos boldogság csökkent, amit egy háromfokú skálán mértek (Frey–Stutzer, 2002). Hasonló, konstans szubjektív jólléteket figyeltek meg több fejlett országban is, például Nagy-Britanniában, Franciaországban és Németországban is (Blanchflower–Oswald, 2004; Clark et al., 2008). Stevenson és Wolfers (2008) például Japán esetében meggyőzően cáfolta ezt az állítást, a jövedelem és az átlagos boldogság közötti enyhe pozitív összefüggés kimutatásával, más esetekben – például az Egyesült Államok tekintetében – a korábbiakkal megegyező eredményre jutott. A paradoxon érvényességét tovább erősítik Easterlin–Angelescu (2009), Easterlin et al. (2010), illetve Easterlin (2013) tanulmányai is, amelyek azt mutatják, hogy az egyes országokban mért jövedelem és elégedettség közötti pozitív irányú időbeli kapcsolat inkább kivételnek tekinthető. Sacks et al. (2012) széles körű adatbázist állított össze a hat fő országos felmérés ötvözésével. Easterlin állításaival szemben megállapították, hogy a gazdasági növekedés és a boldogság közötti pozitív kapcsolat a kombinált adatokban egyértelmű, még a hosszabb időtartamokra is. Veenhoven és Vergunst (2013) hasonló elemzést végeztek, és arra a következtetésre jutottak, hogy a gazdasági növekedés hosszú távon is pozitívan kapcsolódik a szubjektív jóléthez. Végül kijelentették, hogy az Easterlin-paradoxon egy „Easterlin-illúzió”.

Easterlin megállapításait tehát többen alátámasztották, ugyanakkor mások meg is cáfolták. A kritikusok szerint hosszabb távon is van kapcsolat a boldogság és a jövedelem között, még hozzá ugyanúgy pozitív irányú. A gazdasági helyzet és a szubjektív jóllét között igenis van ok-okozati összefüggés, még hozzá szoros korrelációval, valamint nincs olyan jövedelmi határ, amely felett gyengülne az oksági kapcsolat erőssége. Easterlin későbbi vizsgálatait, reflexióit és kutatási elemzéseit azonban újra és újra megerősítették az eredeti állítását (Fromann, 2011).

A jólét és az elégedettség közötti kapcsolat egyik magyarázata szerint az anyagi helyzet javulása olyan alapvető szükségletek kielégítését teszi lehetővé, mint a megfelelő lakóhely vagy a rendszeres étkezés (Diener et al., 2010). Ennek megfelelően a jövedelem növekedése az alapvető szükségletek kielégítése révén a szubjektív jóllét emelkedésével jár együtt, azonban ezután már csak kisebb hatása érvényesül. Ugyanakkor elképzelhető az is, hogy a materiális javak birtoklása iránti vágy tanult. Azok esetében, akik kevésbé vágnak az ilyenfajta anyagi értékekre, alacsony jövedelem mellett is eléri az elégedettség magasabb fokát. A materialisták számára ennek a szintnek az eléréséhez jelentősebb vagyon és fogyasztás szükséges. Hasonló következtetésre

jutottak azok a tanulmányok (Boyce–Wood, 2011; Budria–Ferrer-i-Carbonell, 2012) is, amelyek arra mutattak rá, hogy az egyének személyiségvonásai szignifikáns mértékben befolyásolják a jövedelem határhasznát. Tehát a jövedelem nem növeli korlátlanul a jóllétet, nem vezet minden esetben nagyobb elégedettséghez. A jövedelem és az elégedettség közötti kapcsolat megfelel a csökkenő határhaszon elméletének, hiszen konkáv formájú (Layard et al., 2008).

EREDMÉNYEK

A társadalmi haladás mutatószámai

Az egy főre jutó GDP, a jövedelem és az étellel való elégedettség vizsgálata előtt a társadalmi haladás egyes mutatószámait – a várható egészséges élettartamot, a háztartás-összetételt és a lakáshasználatot – is tanulmányoztam. Ezek a mutatók szoros kapcsolatban állnak az egyes régiók lakosságának jövedelmi helyzetével, valamint hatással vannak az étellel való elégedettségükre is. A várható átlagos élettartam mutatója közvetett módon szintetikus indikátora a lakosság egészségi állapotának, életmódjának, életkörülményeinek, az egészségügyi ellátórendszer fejlettségének és a környezet állapotának, amelyek a halandósági viszonyok legfontosabb tényezői. A Közép-Magyarország (62,9 év), a Nyugat-Dunántúl (62,2 év) és a Közép-Dunántúl (59,8 év) régiókban a legmagasabb a várható élettartam, míg a legalacsonyabb a Dél-Alföld (57,75 év), a Dél-Dunántúl (56,6 év) és az Észak-Alföld (56,15 év) régiójában 2016-ban. Minden régióban nőtt 2011-hez képest 2016-ra a mutató értéke. A legjelentősebb várható élettartam-növekedés (2,75 év) az Észak-Alföldön volt, de így 6,3 évvel marad el Közép-Magyarországtól.

A háztartás-összetétel tekintetében az egycsaládos, a többcsaládos és az egyszemélyes háztartások arányát vizsgáltam meg az egyes régiókban. Az egycsaládos háztartások (egy család alkotta háztartások) aránya Közép-Magyarországon (30,3%), az Észak-Alföldön (14,9%) és Dél-Alföldön (13%) a legmagasabb, míg a Közép-Dunántúlon (10,9%), Nyugat-Dunántúlon (10,2%) és Dél-Dunántúlon (9,2%) a legalacsonyabb 2016-ban. Az egycsaládos háztartások aránya 2011-hez képest a Közép-Magyarország és a Nyugat-Dunántúl régiók kivételével mindenhol csökkent. A mutató értéke – mivel e csoport alkotja a családot magukban foglaló háztartások túlnyomó többségét – utal a családnak a társadalomban elfoglalt helyzetére is. A többcsaládos háztartások (két vagy több családból álló háztartások, melyek közös háztartást vezetnek) aránya Közép-Magyarországon (25%), Észak-Alföldön (16%) és Észak-Magyarországon (12,6%) a legmagasabb, míg Dél-Dunántúlon (11,2%), Nyugat-Dunántúlon (11,8%) és Dél-Alföldön (10,1%) a legalacsonyabb 2016-ban. A mutató 2011-hez képest az Észak-Alföld és a Dél-Alföld kivételével minden régióban csökkent. A mutató értékének csökkenése a többgenerációs háztartások felbomlására, az egyenes ági rokonsági kapcsolatban élő családok együttélésének a visszaszorulására utal. Az egyszemélyes háztartások (egy személy alkotta háztartások) aránya Közép-Magyarországon (36,4%), Dél-Alföldön (13,7%) és Észak-Alföldön (12,4%) a legmagasabb, míg a Közép-Dunántúlon (9,3%),

Nyugat-Dunántúlon (8,9%) és Dél-Dunántúlon (8,8%) a legalacsonyabb 2016-ban. Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon növekedett az egyszemélyes háztartások aránya 2011-hez képest. A mutató értékének növekedése háztartásoknak, mint a társadalom legkisebb gazdasági egységeinek az elaprózódását jelzi. Tehát Közép-Magyarországon és Nyugat-Dunántúlon nőtt az egyszemélyes és az egyszemélyes háztartások aránya, míg a többcsaládos háztartásoké a két alföldi régióban.

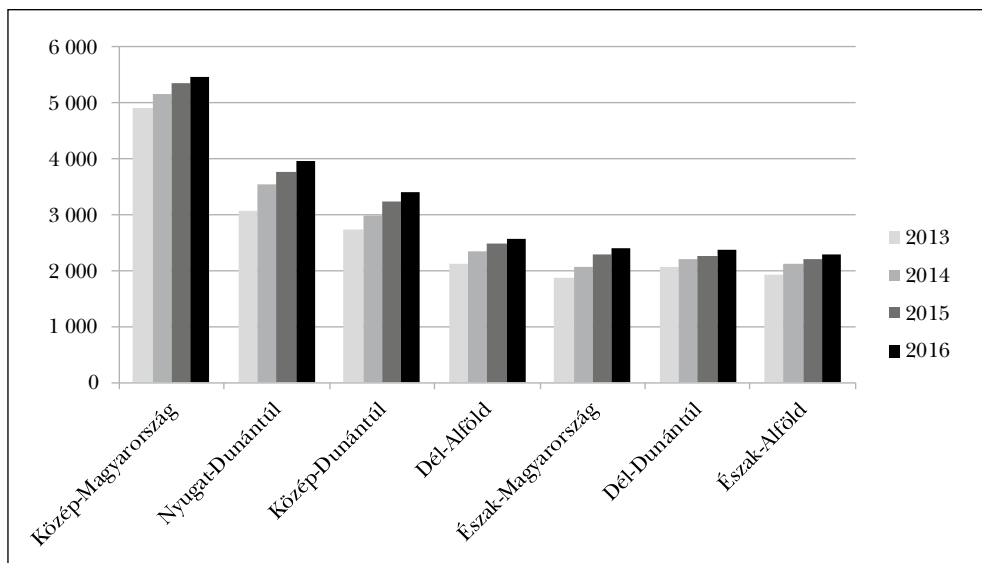
A lakáshasználattal kapcsolatban a háztartások megoszlását vizsgáltam lakáshasználati jogcímek – tulajdonos és bérelt lakás – szerint. A tulajdonlás tekintetében az Észak-Magyarország (89,2%), az Észak-Alföld (88,6%) és a Dél-Alföld (88,2%) régió szerepel a lista elején, míg a lista végén a Közép-Dunántúl (85,8%), a Közép-Magyarország (84,5%) és a Dél-Dunántúl (83,9 %) áll 2016-ban. 2011-hez képest a Közép-Magyarország régió kivételével mindenhol csökkent a mutató értéke. A bérelt lakások esetében éppen fordított a helyzet 2016-ban: 2011-hez képest a Közép-Dunántúl és a Nyugat-Dunántúl kivételével minden régióban növekedett a mutató.

Ezek a mutatók tehát szoros kapcsolatban állnak az egyes régiók lakosságának jövedelmi helyzetével, valamint hatással vannak az étellel való elégedettségükre is. A következőkben ezeket a mutatókat vizsgálom.

A jövedelmi helyzet alakulása hazánk régióiban

Az egy főre jutó GDP kiszámításának célja mind az időbeli, mind a különböző nagyságú gazdaságok közötti térbeli összehasonlítások lehetővé tétele. Az 1. ábra az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) alakulását mutatja be régióinként 2013 és 2016 között.

1. ábra: Az egy főre jutó bruttó hazai termék alakulása régióinként (ezer Ft)

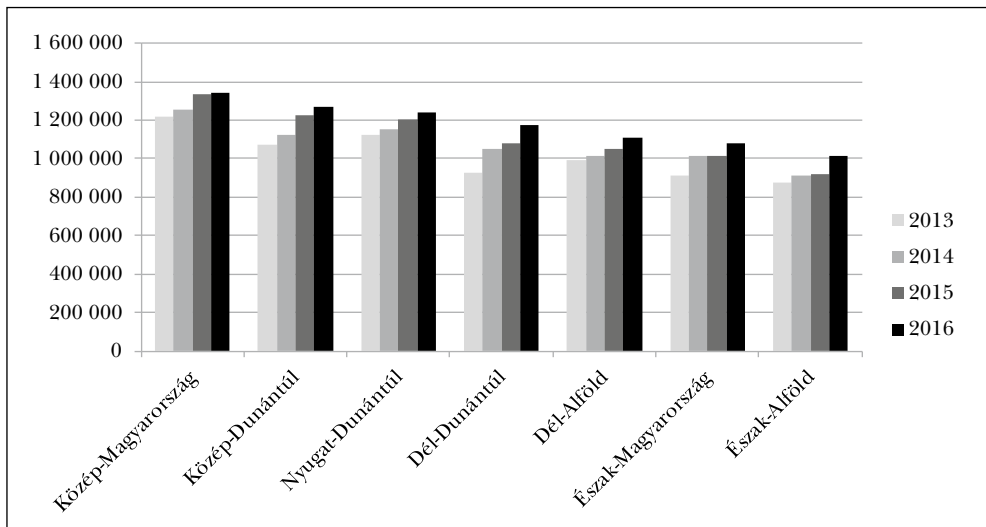
Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

A regionális adatok szerint továbbra is jelentősek a régiók közötti különbségek Magyarországon, annak ellenére, hogy a vizsgált időszakban kivétel nélkül évről évre nőtt a régiók által előállított egy főre jutó bruttó hazai termék. A legnagyobb növekedés a Nyugat-Dunántúl régióban volt tapasztalható a vizsgált időszakban, míg a legkisebb a Dél-Dunántúl régióban. A fővárost is magában foglaló Közép-Magyarország egy főre jutó GDP-értéke kiemelkedően magas (5475 ezer forint) volt a többi régióhoz képest, így jelentős gazdasági előnyt birtokolt 2016-ban is. A legkevesebb egy főre jutó GDP-t az Észak-Alföld régió állította elő, 2298 ezer forinttal.

A háztartások jövedelmi helyzetét egyéb gazdaságpolitikai és a társadalompolitikai intézkedések mellett gyakorlatilag az ország gazdasági teljesítőképessége határozza meg. A háztartások jövedelmi helyzetében az egyes gazdasági folyamatok visszatükröződnek. Napjaink egyik releváns kérdése az, miként alakulnak a jövedelemeloszlás egyenlőtlenségei, hiszen nyilvánvaló, hogy a gazdasági növekedésből nem egyenlő arányban részesednek az egyes, különféle társadalmi csoportok. Mindez hatással van a területi egyenlőtlenségekre is. Hozzájárul ahhoz, hogy hol alakulnak ki a prosperáló, valamint a hátrányos helyzetű régiók, térségek (KSH, 2016).

A háztartások jövedelmi helyzete az ország különböző régióiban jelentősen különbözik (2. ábra). 2016-ban a legjobb helyzetben továbbra is Közép-Magyarország volt, ahol az egy főre jutó éves átlagos nettó jövedelem 1 millió 344 ezer forint. Legkevesebb éves átlagos jövedelemmel az Észak-Alföld régióban rendelkeztek a háztartások, egy főre vetítve 1 millió 13 ezer forinttal. A régió lemaradása kismértékben növekedett 2013-hoz képest, 140 ezer forinttal. A legmarkánsabb jövedelemnövekedés a Dél-Dunántúl régióban volt tapasztalható, 248 ezer forinttal.

2. ábra: A háztartások nettó jövedelmének alakulása régióinként, 2013 és 2016 között (Ft)

Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

A jövedelmi egyenlőtlenségek fontos vetületét képezik a területi egyenlőtlenségek. A következőkben azt hasonlítom össze, hogy Magyarország egyes régiói milyen mértékben részesednek hazánk teljes jövedelméből, illetve népességéből (1. táblázat). Ezeket idősorosan vizsgálva megállapítható, hogy a népességből való részesedését tekintve Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl és Észak-Alföld stagnált, míg Pest megye, valamint Budapest súlya nőtt, a többi régió súlya szignifikánsan csökkent 2013-hoz képest. A legnagyobb mértékű részaránycsökkenés Észak-Magyarországon ment végbe. A régió 2013-ban az ország népességének 12,0%-át tömörítette, 2015-re már csak 11,8%-át. A jövedelmek viszonylatában a Közép-Dunántúlon és Pest megyében ment végbe a részesedések növekedése 2013 és 2015 között, míg a legnagyobb mértékű csökkenés Dél-Alföldön és Budapesten volt tapasztalható.

1. táblázat: A régiók részesedése az ország népességéből és jövedelméből (%)

Régió, Budapest, Pest megye	2013		2014		2015	
	népesség	jövedelem	népesség	jövedelem	népesség	jövedelem
Közép-Dunántúl	10,9	11,2	10,9	11,2	10,9	11,4
Nyugat-Dunántúl	10,0	11,0	10,0	10,7	10,0	11,0
Dél-Dunántúl	9,3	8,3	9,3	8,8	9,2	8,2
Észak-Magyarország	12,0	10,5	11,9	11,0	11,8	10,5
Észak-Alföld	15,0	12,6	15,0	12,6	15,0	12,6
Dél-Alföld	13,0	12,1	12,9	11,7	12,9	11,3
Budapest	17,2	22,0	17,5	22,2	17,6	20,9
Pest megye	12,5	12,2	12,5	11,7	12,6	14,1

Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

A két arányszám – népességhányad és jövedelemlhányad – különbségeinek abszolút értéke jelzi a területi egyenlőtlenségek tényét: a legnagyobb inkonzisztenciák Budapesten jelentkeznek, ahol 2015-ben az ország népességének 17,6, jövedelmének 20,9%-a összpontosult. Viszonylag jelentős eltérés mutatkozik Észak-Alföld esetében is, de ebben a régióban a népességhányad 15%-ával képvisel nagyobb arányt. A jövedelmekből való részesedés Pest megyében, valamint Nyugat- és Közép-Dunántúlon volt magasabb a népességarányánál, azonban az ország többi részében a népesség súlya a jelentősebb.

Az étellel való elégedettség alakulása hazánk régióiban

Az étellel való általános elégedettség a szubjektív jóllét vizsgálatának kulcsváltozója (2. táblázat). A megkérdezettek egy 0-tól 10-ig terjedő skálán értékelték, hogy összességében mennyire elégedettek az életükkel (0 = egyáltalán nem elégedett, 10 = teljesen elégedett).

2. táblázat: A régiók sorrendje az étellel való elégedettség átlagértékei szerint

Régió	Sorrend és átlagérték					
	2016		2015		2013	
Dél-Alföld	1.	6,42	3.	6,32	2.	6,32
Közép-Dunántúl	2.	6,35	1.	6,49	2.	6,32
Nyugat-Dunántúl	3.	6,21	2.	6,38	1.	6,38
Észak-Alföld	4.	6,19	4.	6,12	4.	6,13
Közép-Magyarország	5.	6,05	5.	6,02	5.	6,10
Észak-Magyarország	6.	5,77	6.	5,79	7.	5,90
Dél-Dunántúl	7.	5,67	7.	5,75	6.	6,03

Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

Az étellel való elégedettség a fiatalok (16–24) körében a legmagasabb, a 55–64 éves korcsoportig az életkor előrehaladtával jelentősen csökken. Az életükkel elégedettebbek aránya az idősebb generációk esetén folyamatosan csökken. A nemek szerinti átlagban a férfiak az elégedettebbek. A legmagasabb iskolai végzettség növekedésével együtt fokozatosan emelkedik az étellel való általános elégedettség szintje. A legelégedetlenebbek a legfeljebb alapfokú képzettségűek, míg a legelégedettebbek a felsőfokú végzettségűek.

Régiók szerint vizsgálva, a Dél-Alföldön élő emberek a legelégedettebbek (6,42). Az országos átlagnál magasabb az elégedettség továbbá a Közép-Dunántúlon (6,35) és a Nyugat-Dunántúlon (6,21), valamint az Észak-Alföldön (6,19) élők esetében. Az életükkel legkevésbé Dél-Dunántúl lakosai elégedettek (5,67). A területi különbségeket a régiók eltérő társadalmi összetétele, változó településszerkezete is magyarázhatja.

A jövedelmi helyzet és az étellel való elégedettség összefüggései hazánk régióiban

A 3. táblázat a régiók rangsorát hasonlítja össze a háztartások egy főre jutó nettó jövedelme, az egy főre jutó GDP és az étellel való általános elégedettség szerint a vizsgált időszakban.

A GDP és a jövedelmek alakulása egységesebb képet mutat a vizsgált időszakban, míg az étellel való elégedettség tekintetében igencsak vegyes képet láthatunk. A GDP és a jövedelmek alakulásában Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl foglalta el a képzeletbeli dobogó első három fokát, amíg az utolsó helyek tekintetében Észak-Alföld, Dél-Dunántúl és Észak-Magyarország váltogatta egymást.

Az étellel való elégedettség alapján nem ilyen egyértelmű a helyzet. A legelégedettebb régiók a Dél-Alföld, Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl. Az elégedett kategóriába sorolható Észak-Alföld és Közép-Magyarország. Az elégedetlenebb régiók pedig a Dél-Dunántúl és Észak-Magyarország. A Dél-Alföld régiót külön is kiemelném, hiszen az egyetlen régió, ahol az elégedettség javult, míg a többi esetében stagnálást láthatunk, vagy éppen elégedetlenebb lett a lakosság.

3. táblázat: A régiók rangsora GDP, jövedelmi helyzet és elégedettség szerint

Régió	Nettó jövedelem/fő			GDP/fő			Étellel való elégedettség		
	2016	2015	2013	2016	2015	2013	2016	2015	2013
Közép-Magyarország	1.	1.	1.	1.	1.	1.	5.	5.	5.
Közép-Dunántúl	2.	2.	3.	3.	3.	3.	2.	1.	2.
Nyugat-Dunántúl	3.	3.	2.	2.	2.	2.	3.	2.	1.
Dél-Dunántúl	4.	4.	5.	6.	6.	5.	7.	7.	6.
Dél-Alföld	5.	5.	4.	4.	4.	4.	1.	3.	2.
Észak-Magyarország	6.	6.	6.	5.	5.	7.	6.	6.	7.
Észak-Alföld	7.	7.	7.	7.	7.	6.	4.	4.	4.

Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

Ha a jövedelem és az elégedettség rangsorát összevetjük, látható, hogy a jövedelmek tekintetében első helyen álló Közép-Magyarország az elégedettségi sorban csupán az 5. helyet foglalta el. Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl a 2. és 3. jövedelmi pozíciójához ugyanezek az elégedettségi rangok tartoznak. A 4. helyen lévő Dél-Dunántúl a legelégedetlenebb volt a sorban, ugyanakkor az 5. helyen álló Dél-Alföld viszont a legelégedettebb volt. Észak-Magyarország jövedelem és elégedettség tekintetében is a 6. helyen állt. Észak-Alföld zárta a sort a jövedelmek esetében, de az elégedettségi sorban a 4. helyet birtokolta.

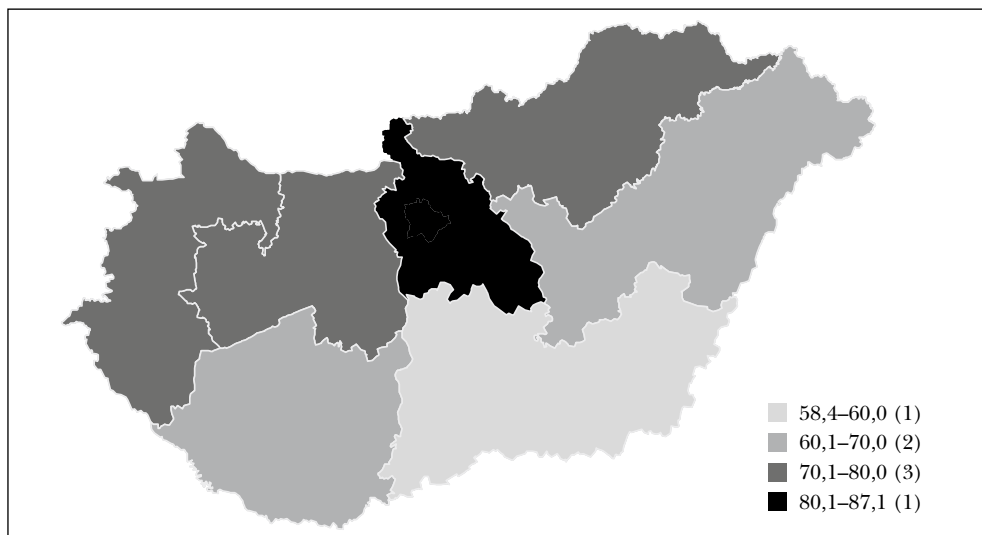
Az egy főre jutó GDP és az elégedettség viszonyából látható, hogy kicsit változott a kép az előző összevetéshez képest. Nyugat-Dunántúl egy főre jutó GDP-je a 2. helyet hozta a régió számára, ami hasonló elégedettségi eredménnyel párosult. Dél-Alföld, Észak-Magyarország szintén előrelépett a GDP sorában, míg a Dél-Dunántúl a 6. helyre csúszott vissza. Az Észak-Alföld régió az egy főre jutó GDP tekintetében is az utolsó helyre került.

Hazánk régióinak környezeti terhelése

A környezeti terhelésekhez kapcsolódóan megnéztem, hogyan alakult a szennyvíz- és hulladékgyűjtés mérésére vonatkozó mutatószámok alakulása. 2013-as állapotot tükröző térkép szerint a közüzemi szennyvízhálózatba a legtöbb lakás a Közép-Magyarország régióból (87,1%) kapcsolódott be, míg a legkevesebb a Dél-Alföld régióból (58,4%), amiből az összes biológiailag vagy III. tisztítási fokozattal tisztított szennyvíz (3. ábra).

A 4. ábra a közszolgáltatás keretében elszállított hulladékmennyiséget szemlélteti régióként, 2013 és 2016 között. A közszolgáltatás keretében a Közép-Magyarország régióból közel 4 millió tonna hulladékot szállítottak ebben az időszakban. A többi régióban a két alföldi – Észak- és Dél-Alföld – kivételével közel azonos mennyiséget (1 millió 200 ezer tonna körül) szállítottak el a közszolgáltatás keretében, az Észak-Alföld és a Dél-Alföld régióban pedig 1 millió 500 ezer tonnát.

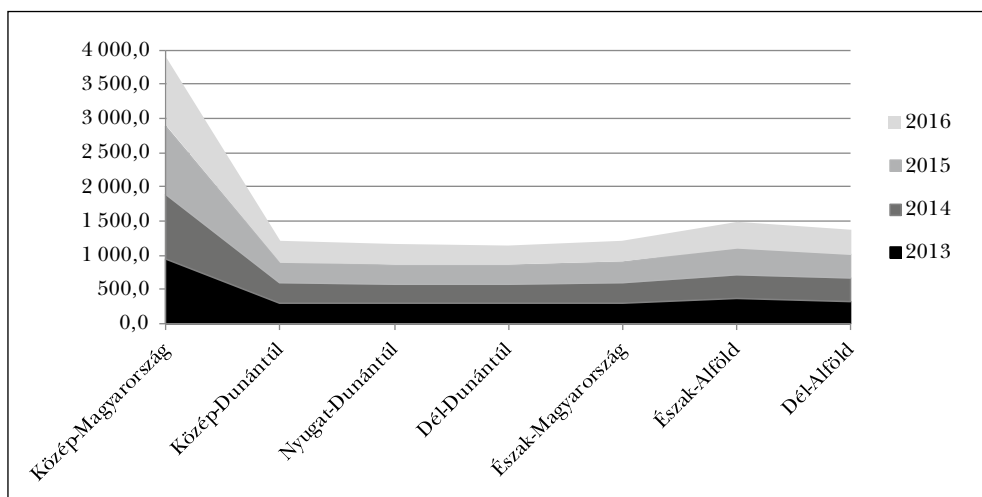
3. ábra: A közüzemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakás a lakásállomány %-ában, régióként, 2013-ban

Forrás: KSH interaktív térkép

A Dél-Dunántúl és a Dél-Alföld kiemelkedik az elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék tekintetében, hiszen az összes hulladék 7,9 és 7,8%-át elkülönített gyűjtéssel szállították el a vizsgált időszakban. Az Észak-Magyarország régióban azonban mindössze 2,9%-át szállították el a hulladéknak elkülönített gyűjtéssel, ami nagyon alacsonynak mondható.

4. ábra: A közszolgáltatás keretében elszállított hulladék régióként (ezer tonna)

Forrás: Saját szerkesztés KSH, 2016 alapján

ÖSSZEFOGLALÁS

A régiók jövedelmi helyzete a vizsgált időszakban kivétel nélkül folyamatos javulást mutatott. 2016-ban a Közép-Magyarország régióban jut a legtöbb éves jövedelem egy főre vetítve, míg Észak-Alföldön a legkevesebb. A legmarkánsabb jövedelemnövekedés a Dél-Dunántúl régióban volt tapasztalható a vizsgált időszakban.

A régiók az egy főre jutó GDP előállításában is szintén kivétel nélküli folyamatos javulást mutattak a vizsgált időszakban. 2016-ban a Közép-Magyarország régióban jutott egy főre a legmagasabb GDP-érték, míg Észak-Alföldön volt a legalacsonyabb. A legjelentősebb növekedés a Nyugat-Dunántúl régióban látható.

Az étellel való elégedettségről elmondható, hogy elég vegyes képet mutat. A jövedelmi helyzetben 5. helyet elfoglaló Dél-Alföld lakossága volt a legelégedettebb az étellel 2016-ban, míg a jövedelem alapján az első helyen szereplő Közép-Magyarország az étellel való elégedettség rangsorában csak az 5. helyet foglalja el. A Dél-Alföld régiót külön is kiemelném, hiszen az egyetlen régió, ahol az elégedettség javult, míg a többi esetében stagnálást láthattunk, vagy éppen elégedetlenebb lett a lakosság.

A társadalmi haladás mutatószámai közül az egészségesen várható élettartam esetében a várakozásokhoz híven Közép-Magyarországon a legmagasabb a mutató, míg Észak-Alföldön a legalacsonyabb, amit az életkörülmények magyarázhatnak. Az életkörülmények jelentősen függenek a jövedelmi helyzettől, hiszen a leggazdagabb régió lakosságának a legmagasabb a várható élettartama, ugyanakkor a legszegényebb régióban a legalacsonyabb. A háztartások lakáshasználati jogcímei – tulajdon és bérlet – szerinti megoszlása érdekes képet mutat. Azt gondolnánk, hogy a leggazdagabb régiókban a legmagasabb a tulajdon alapján történő megoszlása a háztartásoknak, ezzel ellentétben mégis a legszegényebb régiókban, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön. Ugyanakkor a lakásbérlet megoszlása Közép-Magyarországon a legmagasabb, míg a legalacsonyabb az Észak-Alföldön. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy Közép-Magyarországon jóval drágábban lehet saját tulajdonú lakáshoz jutni, mint vidéken. Emellett a magasabb fizetés reményében a szegényebb régiókból érkező munkavállalók nem rendelkeznek annyi megtakarítással, hogy saját tulajdonú házhoz jussanak, így csak a lakásbérlet jöhet szóba náluk. Mindemellett meghatározó lehet az is, hogy milyen az adott régió háztartás-összetétele, vagyis az egycsaládos, a többcsaládos és az egyyszemélyes háztartások aránya miként alakul. Közép-Magyarországon, a leggazdagabb régióban az egyyszemélyes háztartás jellemző, míg a legszegényebb Észak-Alföldön a többcsaládos háztartás. Szintén a jövedelmi helyzettel magyarázható, hogy az egyes régiók háztartásaiban mennyien élnek együtt. A szegényebb régiók esetében tehát egy háztartásban több család (generáció) él együtt, hiszen jövedelmi helyzetük nem teszi lehetővé, hogy önálló háztartást vezessenek. Összességében ezek a mutatók a jövedelmi helyzet függvényében alakulnak, és nyilvánvalóan belátható, hogy hatással vannak az étellel való elégedettségre.

A régiók idősoros adatai arról árulkodnak, hogy a folyamatos és jelentős gazdasági fejlődés egyáltalán nem társult az elégedettség, a szubjektív jóllét növekedésével, hiszen hiába növekedett folyamatosan a régiók jövedelmi helyzete, az étellel való elé-

gedettségük viszont inkább stagnált vagy csökkent. A Dél-Dunántúli régió, ahol a legjelentősebb volt a vizsgált időszakban az egy főre vetített éves jövedelem növekedése, utolsó helyen állt az étellel való elégedettség sorában. Közép-Magyarország, mint a legfejlettebb régió, csak az 5. helyen állt az elégedettség rangsorában, míg a gazdaságilag elmaradott Észak-Alföldi régió a 4. helyen. Tehát a legfejlettebb régió nem a legelégedettebb, ugyanakkor a leginkább elmaradott régió az elégedettség tekintetében a középmezőnybe tartozik.

A közüzemi szennyvízhálózatba a legtöbb lakás a Közép-Magyarország régióból kapcsolódott be, míg a legkevesebb a Dél-Alföld régióból. A közüzemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakásállomány esetében előfordul a 30%-os különbség is az egyes régiók között, ami rendkívül jelentős. Kedvező azonban, hogy az összes biológiailag vagy III. tisztítási fokozattal tisztított szennyvíz.

A közszolgáltatás keretében a Közép-Magyarország régióból szállították el a legtöbb hulladékot. A többi régióból közel azonos mennyiséget szállítottak el, kivéve a két alföldit – Észak- és Dél-Alföld –, ahonnan kicsivel többet. A Dél-Dunántúl és a Dél-Alföld kiemelkedik az elkülönített gyűjtéssel elszállított hulladék tekintetében.

Tehát a környezeti állapot elég változatos, ugyanakkor kedvezőtlen képet mutat az egyes régiók tekintetében, ami magában hordozza a felszíni és felszín alatti vizeink, valamint a talajszennyezés kockázatát. Érdekes, hogy az elmaradott Észak-Magyarország és Dél-Dunántúl csatornázottsága is meghaladja a fejlettebb dél-alföldiét. Közép-Magyarország termeli a legtöbb hulladékot, ami nem okoz meglepetést, míg legkevesebbet a Dél-Dunántúl. Ebben az esetben is érdekes, hogy az elkülönített hulladékgyűjtés tekintetében az elmaradott Dél-Dunántúl emelkedik ki, holott azt gondolnánk, hogy a fejlettségi rangsor élén álló Közép-Magyarországnak kellene ezt a posztot betöltenie.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Blanchflower, David G. – Oswald, Andrew J. (2004): Well-Being Over Time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, Vol. 88, No. 7–8, 1359–1386, [https://doi.org/10.1016/s0047-2727\(02\)00168-8](https://doi.org/10.1016/s0047-2727(02)00168-8).
- Boyce, Christopher J. – Wood, Alex M. (2011): Personality and the Marginal Utility of Income: Personality Interacts With Increases in Household Income to Determine Life Satisfaction. *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 78, No. 1–2, 183–191, <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2011.01.004>.
- Budria, Santi – Ferrer-i-Carbonell, Ada (2012): Income Comparisons and Non-Cognitive Skills. *SOEPpaper*, No. 441., <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2046976>.
- Clark, Andrew E. – Frijters, Paul – Shields, Michael A. (2008): Relative Income, Happiness, and Utility: An Explanation for the Easterlin Paradox and Other Puzzles. *Journal of Economic Literature*, Vol. 46, No. 1, 95–144, <https://doi.org/10.1257/jel.46.1.95>.
- Diener, Ed – Lucas, Richard E. – Schimmack, Ulrich – Helliwell, John F. (2009): *Well-Being for Public Policy*. Oxford University Press, New York, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195334074.001.0001>.
- Diener, Ed – Kahneman, Daniel – Tov, William – Arora, Raksha (2010): Income's Association With Judgments of Life Versus Feelings. In: Ed Diener – John Helliwell – Daniel Kahneman (eds.): *International Differences in Well-Being*. Oxford University Press, New York, <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199732739.003.0001>.
- Diener, Ed – Ng, Weiting – Harter, James – Arora, Raksha (2010): Wealth and Happiness Across the world: Material prosperity Predicts Life Evaluation, Whereas Psychosocial Prosperity Predicts Positive Feeling. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 99, No. 1, 52–61, <https://doi.org/10.1037/a0018066>.

- Easterlin, Richard A. (1973): Does Money Buy Happiness? *Public Interest*, No. 30, 3–10.
- Easterlin, Richard A. (1974): Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence. In: Paul A. David – Melvin W. Reder (eds.): *Nations and Households in Economic Growth*. Academic Press, New York.
- Easterlin, Richard A. (1995): Will Raising the Incomes of all Increase the Happiness of All? *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 27, No. 1, 35–47, [https://doi.org/10.1016/0167-2681\(95\)00003-B](https://doi.org/10.1016/0167-2681(95)00003-B).
- Easterlin, Richard A. – Angelescu, Laura (2009): Happiness and Growth the World Over: Time Series Evidence on the Happiness-Income Paradox. *IZA Discussion Paper*, No. 4060.
- Easterlin, Richard A. – Angelescu McVey, Laura – Switek, Malgorzata – Sawangfa, Onnicha – Smith Zweig, Jacqueline (2010): The Happiness–Income Paradox Revisited. *PNAS*, Vol. 107, No. 52, 22463–22468, <https://doi.org/10.1073/pnas.1015962107>.
- Easterlin, Richard A. (2013): Happiness, Growth, and Public Policy. *Economic Inquiry*, Vol. 51, No. 1, 1–15, <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2012.00505.x>.
- Frey, Bruno S. – Stutzer, Alois (2002): *Happiness and Economics: How the Economy and Institutions Affect Human Well-Being*. Princeton University Press, Princeton and Oxford.
- Fromann Richárd (2011): Nemzetek boldogsága és annak forrása az Easterlin-paradoxon tükrében. In: Prazsák Gergő (szerk.): *Nemzetek Európában*. ELTE TáTK Szociológia Doktori Iskola, Budapest, <http://tatk.elte.hu/szakmamegjelenesek?id=NW-136> (Letöltés: 2018. január 20.).
- Gébert Judit (2012): A jólét mérésének elméleti alapjai és problémái. In: Bajmócy Zoltán – Lengyel Imre – Málóvics György (szerk.): *Regionális innovációs képesség, versenyképesség és fenntarthatóság*. JATEPress, Szeged.
- Hajdu Tamás (2015): *Tanulmányok a szubjektív jóllét és az anyagi helyzet kapcsolatáról: jövedelem, fogyasztás és egyenlőtlenség*. PhD-értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtani Doktori Iskola, Budapest, <https://doi.org/10.14267/phd.2016001>.
- Hajdu Tamás – Hajdu Gábor (2013): Jövedelem és szubjektív jóllét: az elemzési módszer megválasztásának hatása a levonható következtetésekre. *Statistikai Szemle*, 91. évf., 11. sz., 1046–1071.
- KSH (2014a): *Környezeti helyzetkép, 2013*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2014b): *A jólét magyarországi indikátorrendszere, 2013*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KSH (2014c): Érdekeségek a szubjektív jóllét (well-being) magyarországi vizsgálatából. *Statistikai Tükör*, 8. évf., 2. sz., 1–4.
- KSH (2016): *A háztartások életszínvonala, 2015*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- Layard, Richard – Mayraz, Guy – Nickell, Stephen J. (2008): The Marginal Utility of Income. *Journal of Public Economics*, Vol. 92, No. 8–9, 1846–1857, <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2008.01.007>.
- Nordenfelt, Lennart (1993): *Quality of Life, Health and Happiness*. Ashgate Publishing.
- OECD (2013): *OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being*. OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264191655-7-en>.
- Sacks, Daniel W. – Stevenson, Betsey – Wolfers, Justin (2012): The New Stylized Facts about Income and Subjective Well-Being. *Emotion*, Vol. 12, No. 6, 1181–1187, <https://doi.org/10.1037/a0029873>.
- Scitovsky Tibor (1990): *Az örömtelen gazdaság*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- Stevenson, Betsey – Wolfers, Justin (2008): Economic Growth and Subjective Well-Being: Reassessing the Easterlin Paradox. *Brookings Papers on Economic Activity*, Vol. 39, No. 1, 1–8., <https://doi.org/10.1353/eca.0.0001>.
- Stiglitz, Joseph E. – Sen, Amartya – Fitoussi, Jean-Paul (2010): A Bizottság jelentése a gazdasági teljesítmény és a társadalmi fejlődés méréséről. *Statistikai Szemle*, 88. évf., 3. sz., 305–320.
- Veenhoven, Ruut – Vergunst, Floris (2013): The Easterlin Illusion. Economic Growth Does Go With Greater Happiness. *EHERO Working Paper*, No. 1, 1–49.